

С. Ю. Хамініч
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу
Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара

УДК 330.341 (447)

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙ У ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІЙ СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Проаналізовано побудову цілісної системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку, проаналізовано особливості інновацій у фінансово-кредитній сфері як найважливішого напрямку побудови інноваційної моделі економіки України

Ключові слова: національне господарство, інновації, інноваційна діяльність, фінансові ресурси.

У сучасній економічній ситуації інновації є безперервним процесом, коли постійно розробляються і створюються нові товари, оновлюються технологічні процеси, удосконалюються організаційні форми і ринки збуту. Інновації — це не лише одне з явищ, що визначає економічне зростання, розвиток і структурні зрушення країни, а є суттю сучасного розвитку в усіх сферах економіки, в тому числі і в фінансово-кредитній. Світова фінансова система розвивається значними темпами, відчуваючи на собі вплив конкуренції та глобалізації, зростаючих вимог клієнтів, постійно збільшується тиск з боку регулюючих органів, зміни макроекономічної ситуації. Інтеграція держав у світовий економічний простір дає можливість країнам світу активно впроваджувати інноваційні методи ведення бізнесу та розробляти нові інноваційні продукти у фінансово-кредитній сфері. Інноваційний розвиток у фінансово-кредитній сфері пов'язаний як з технологічними інноваціями, впровадженням нових інформаційних технологій для підвищення якості обслуговування клієнтів, створення додаткових каналів продажів і поліпшення власних внутрішніх процесів, так і з продуктовими інноваціями, які засновані на розробці та впровадженні на ринок нових продуктів і послуг. Більш того, сьогодні активно впроваджуються інновації, пов'язані з організацією нових управлінських структур, технологій обслуговування клієнтів і методів (підходів) до професійного набору і підготовки персоналу.

Останнім часом актуальності в усьому світі набувають нововведення в управлінні ризиками, як фінансовими, так і операційними, пов'язаними з якістю працюючого персоналу, надійністю та захищеністю комп'ютерних систем, зі збором, зберіганням і захистом інформації. Активізація інвестиційної діяльності та створення цілісної системи її фінансового забезпечення має ґрунтуватися на широкомасштабному залученні та максимально ефективному використанні фінансових ресурсів із різноманітними джерелами походження.

Ученими зроблено спроби вивчити причинно-наслідкові зв'язки між фінансами та інноваціями, досліджено структурні властивості та особливості інноваційного розвитку, обґрунтовано стратегію ендогенного науково-технічного прогресу через динаміку технологічних змін, однак і сьогодні низка важливих проблем щодо активізації інвестиційної діяльності та побудови системи її фінансового забезпечення

потребують не лише детального аналізу та виявлення недоліків, а й фундаментальних досліджень у цій сфері, без яких буде важко забезпечити ефективність і високі темпи розвитку національної економіки.

Теоретичні засади інноваційної діяльності та рекомендації щодо формування системи її фінансового забезпечення розроблялися у наукових працях Й. Шумпетера, В. Зомбарта, В. Мічерліха, М. Туган-Барановського, А. Шпідгоффа, М. Кондратьєва, С. Кузнеця, Г. Менша, М. Калецькі, В. Хартмана, Б. Твісса, Х. Хауштайна, П. Друкера, Х. Барнета, Є. Вітте, Р. Солоу, Е. Денісона, Р. Менселла, Ф. Махлупа, Х. Фрімена, Л. Соті, С. Глазьєва, Ю. Яковця, Р. Фатхутдинова. Проблематику інновацій у фінансово-кредитній сфері досліджували провідні вітчизняні вчені: О. Амоша, О. Алімов, Ю. Бажал, О. Барановський, О. Василик, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Долішній, О. Кириленко, О. Кузьмін, О. Лапко, В. Опарін, А. Пересада, А. Поддєрьогін, В. Точилін, В. Федосов та ін.

Незважаючи на підвищення актуальності проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності, в теорії і практиці переважає фрагментарний аналіз та вибірковий підхід щодо висвітлення окремих аспектів його інструментарію. Внаслідок цього особливої актуальності набувають питання побудови цілісної системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку, включаючи ефективність використання методів регуляторної політики, вибору оптимальних варіантів фінансування інвестиційної діяльності необхідними ресурсами із різноманітними джерелами походження.

Сучасні реалії вимагають нових наукових підходів до дослідження особливостей фінансово-кредитних інновацій у умовах розбудови економіки України.

Метою дослідження є розкриття особливостей інновацій у фінансово-кредитній сфері як найважливішого напрямку побудови інноваційної моделі економіки України.

Інновації у сучасних умовах розвитку економіки держави стають запорукою до успішного конкурентного середовища ринку будь-якої країни. Вони визначають ефективність використання конкурентних переваг і ринкової позиції, наскільки якісно створюються і використовуються нові продукти та послуги, а також реалізується довгострокова стратегія розвитку, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національного господарства.

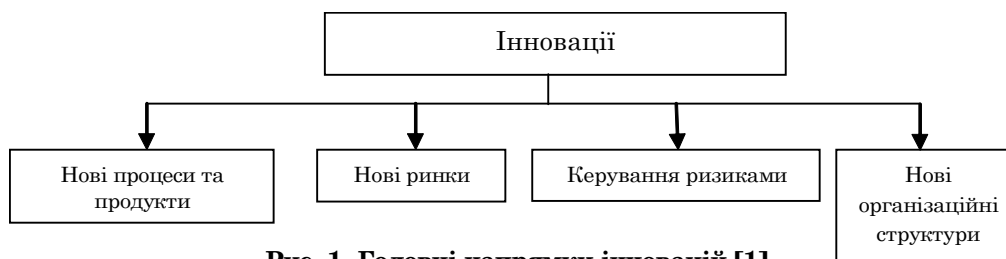

Рис. 1. Головні напрямки інновацій [1]

Головні види та напрямки інновацій у фінансово-кредитній сфері дають можливість обґрунтувати складові вдосконалення методичного інструментарію по прийняттю грамотних управлінських рішень. У розвинених економіках фінансовою інновацією не можливо вважати банківський продукт або операцію, які є новими тільки для певного банку, в той час як він уже є поширеним в інших банках цієї країни. З урахуванням того, що фінансово-кредитна система України тільки розвивається, то під визначення фінансово-кредитної або банківської інновації підпадають новий український банківський продукт, що вперше з'явився на фінансовому ринку, та новий для України закордонний банківський продукт.

Характеристика інноваційності виробництва (продукції) базується на критеріях інноваційності та показниках, що характеризують критерії інноваційності (табл. 1).

Таблиця 1.

Характеристика виробництва (продукції) інноваційності

Критерії інноваційності	Показники, що характеризують критерії інноваційності
Параметри наукомісткості виробництва	— фактичні витрати на проведення науково-дослідних та конструкторських розробок; — співвідношення витрат на такі дослідження та обсягів продажу продукції фірми; — річний приріст витрат на науково-технічні розробки; — відношення загальної чисельності наукових та інженерних кадрів, зайнятих у створенні та впровадженні інновацій, до загальної чисельності зайнятих у фірмі.
Параметри конкурентоспроможності виробництва	— показники якості продукції, ціни та вартості продукції, характеристики каналів збуту; — структура і частка на ринку; — диференціація та диверсифікація продукції; — рівень сервісного обслуговування.
Параметри експортної здатності продукції	— частка виробів, що знаходять збут за кордоном; — частка продукції, що реалізується за вільно конвертовану валюту; — частка ринку окремих країн або навіть регіонів, яка належить цій фірмі; — співвідношення цін реалізації та світових цін на аналогічну продукцію.
Параметри оновлення продукції	— коефіцієнт оновлення продукції (відношення нової продукції до всього обсягу виробництва фірми); — частка принципово нової продукції, яка раніше не випускалась підприємствами України чи світу.
Параметри техніко-економічного рівня продукції	— визначення нових видів машин, устаткування, апаратів та приладів, поставлених на виробництво, шляхом їх віднесення до категорій, що перевищує світовий рівень; відповідає світовому рівню; нижчий за світовий рівень або не визначений.
Параметри якості продукції	— сертифікація продукції.

Сучасний стан використання інноваційних та науково-технічних розробок у виробництві, у тому числі і пріоритетних, засвідчив, що вони відіграють майже непомітну роль у вирішенні проблеми безкризового розвитку економіки. Питома вага підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, у 2010 році серед українських підприємств становила 15,1 %, що на 2,9 % менше за відповідний показник 2006 року. У США, Японії, Німеччині, Франції інноваційно-активні підприємства становлять від 70 до 82 % загальної кількості підприємств [2].

Аналізуючи стан інноваційної діяльності, а також обсяги і загальні тенденції її фінансування розраховано структуру джерел та обсягів фінансування інноваційної діяльності (табл. 2), що дозволило зробити висновок про нераціональність структури за сучасних умов господарювання в Україні.

Так, у 2011 року найбільша питома вага (понад 70 %) припадала на фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів (їхня частка щодо попередніх років скорочується, а власні фінансові ресурси підприємницьких структур і надалі залишаються основним джерелом інноваційного розвитку країни).

Таблиця 2.
Структура джерел та обсягів фінансування інноваційної діяльності

Джерела фінансування	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	грн.	% до підсумку	грн.	% до підсумку	грн.	% до підсумку	грн.	% до підсумку
Інноваційна діяльність — усього	1757149,2	100	1917000	100	3013846,2	100	3059849	100
у тому числі власні кошти	1399343,1	79,6	1534000	81,5	2141818,5	71,1	2148413,6	70,3
держбюджет	7720,2	0,5	9585	0,5	45455,6	1,5	92967,6	3,0
Держіннофонд (позабюджетний фонд)	33377,5	8,4	46008	2,5	6329,9	0,2	534,8	0,0
Кредит	109993,1	6,1	116437	6,0	380192,9	12,7	551136,4	18,0
вітчизняні інвестори	49406,8	2,8	53676	3,0	58675,1	1,9	111961,2	3,7
іноземні інвестори	133055,0	7,5	143775	6,5	264119,2	8,8	130019,1	4,2
Інші	22475,1	1,5	19170	1,0	114671,8	3,8	21748,7	0,7

У 2011 р. зросло (у порівнянні з попередніми роками: 2008–2010) забезпечення інноваційної діяльності за рахунок банківського кредитування (із 6,1 % у 2008 р. до 18 % у 2011 р.) та коштів вітчизняних інвесторів (з 2,8 % у 2009 р. до 3,7 % у 2011 р.). Це обумовлено виходом фінансово-кредитної системи з посткризового періоду. Проте таке незначне зростання спостерігалось на тлі суттєвого скорочення іноземного фінансування, що дозволило зробити висновок про недовіру вітчизняних і міжнародних інвесторів до сформованого в Україні інвестиційного середовища [2].

У процесі дослідження визначено, що стабільність і ефективність державної підтримки інноваційної активності у країні в довгостроковому періоді можна забезпечити лише за виконання умов, основними з яких є:

а) забезпечення зростання ВВП, обсягу виробництва, прибутку та рентабельності його галузей;

б) зміцнення самостійності підприємств щодо вирішення проблеми інноваційного розвитку, зростання частки їх власних коштів, спрямованих на впровадження інновацій у виробництво;

в) зниження частки бюджетних коштів у фінансуванні інноваційної діяльності за загальної тенденції збільшення бюджетних асигнувань на науку та інноваційну діяльність;

г) збільшення обсягу банківського та небанківського кредитування інноваційної діяльності та одночасного зниження ставки кредитного рефінансування;

д) розширення масштабів упровадження інноваційних досягнень шляхом зменшенням податкового тиску на підприємства тощо.

Серед інструментів непрямого державного регулювання інноваційної діяльності найбільшого поширення повинні набути податкові пільги, пільгове кредитування інноваційних проектів та амортизаційні відрахування.

Оцінка стану небанківського, промислово-фінансового та венчурного фінансування в Україні показала, що його вплив на рівень активізації інвестиційно-

інноваційної діяльності у відповідних галузях виробництва національного господарства може бути набагато відчутнішим, якщо усунути негативну дію дефіциту фінансових коштів; загрози інфляції; низької економічної зацікавленості підприємств у використанні інновацій з високим техніко-економічним рівнем, що пояснюється жорстко неефективною податковою політикою держави, особливо щодо необхідності підтримки використання нововведень у виробництві; законодавчої неврегульованості правових та економічних відносин між малими, у тому числі венчурними підприємствами, і замовниками їх науково-технічної продукції. Проведення заходів організаційно-економічного та нормативно-правового характеру сприятиме створенню умов для ефективного розвитку такого фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності [3].

Міжнародні фінансові ресурси залишаються вагомим фінансовим резервом підтримки інноваційного напрямку розвитку економіки України і можуть більш широко використовуватися за умов наявності прозорого ринкового середовища із розвинутою інституційною інфраструктурою та його відповідності міжнародним стандартам обліку, звітності, розкриття і поширення інформації [4]. Економіка України, порівняно з іншими трансформаційними економіками, отримує відносно малі дивіденди від інтеграції країни у світовий економічний простір. У зв'язку з цим потрібно значно розширити спектр урядових дій і рішень, що можуть істотно поліпшити інвестиційний клімат в Україні, а відтак і сприяти залученню коштів міжнародних інвесторів з метою інноваційного розвитку економіки України.

Підсумовуючи вищезазначене, пропонуємо вжити додаткові заходи щодо ліквідації невідповідностей у механізмі податкового стимулювання інноваційної діяльності, якими є:

- застосування пільг в оподаткуванні прибутку інноваційних підприємств згідно з чинним законодавством;
- звільнення від податків наукових установ, діяльність яких здійснюється за рахунок державного бюджету;
- звільнення від оподаткування коштів підприємств, які спрямовуються на фінансування наукових досліджень, із прирівнюванням їх до інвестицій в інтелектуальний капітал;
- звільнення від оподаткування коштів банків, страхових компаній, пенсійних фондів та інших фінансових установ, які інвестуються в інноваційні підприємства, та встановлення пільг з оподаткування коштів, отриманих унаслідок цих інвестицій, зокрема диференціювання ставки податку на прибуток для банків залежно від напрямів використання ресурсів;
- надання пільг в оподаткуванні банкам, які здійснюють довгострокове кредитування інноваційних підприємств.

Таким чином, для створення сприятливих умов розвитку системи фінансового забезпечення інноваційної діяльності необхідно забезпечити реалізацію пропозицій щодо удосконалення чинного нормативно-правового середовища через бюджетний процес, у якому беруть участь Міністерство фінансів, Міністерство економіки, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національний банк України, міністерства і відомства — розпорядники бюджетних коштів у науково-технічній сфері, Державне казначейство. З цією метою доцільно визначити граничний обсяг коштів для фінансування державної підтримки інноваційної діяльності та пріоритетних напрямів розвитку економіки; зосередити бюджетні кошти на реалізації інноваційних і науково-технічних програм з високою соціально-економічною та науково-технічною значущістю; створити у системі видатків державного бюджету України спеціальні фонди фінансування інноваційних програм з метою покриття інноваційних ризиків; уточнити нормативно-законодавчу базу країни з метою розширення кола і масштабів позабюджетної підтримки інноваційної діяльності; розширити масштаби фінансування інвестиційно-інноваційних проектів шляхом випуску державою акцій або цінних паперів; розробити систему стимулювання

залучення до інноваційної діяльності коштів населення; розробити механізм довгострокового кредитування підприємств, що займаються інвестиційно-інноваційною діяльністю; розширити масштаби державного фінансування пріоритетних напрямів інвестиційно-інноваційної діяльності; посилити державну підтримку інфраструктурних інноваційних утворень.

Список використаних джерел

1. Морщагін, О. В. Удосконалення інноваційної політики України в контексті становлення інноваційної моделі розвитку [Текст] / О. В. Морщагін // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Сер. : Екон. науки. — 2006. — № 4. — С. 20–27.
2. Великий, Ю. В. Податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні [Текст] / Ю. В. Великий // Наука й економіка. — 2011. — № 2 (22). — С. 10–15
3. Губар, В. В. Проблеми інституціонального реформування системи управління державним боргом в Україні [Текст] / В. В. Губар // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України: науковий журнал. — 2010. — № 1. — С. 244–249.
4. Дмитренко, М. Г. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків [Текст] / М. Г. Дмитренко, І. Ю. Кочума // Вісник університету банківської справи Національного банку України. — 2008. — № 3. — С. 102–107.

Надійшла до редакції 07.03.2012

Хаминич С. Ю. Психологическая адаптация студентов первого курса к условиям обучения в ВУЗах

Проанализированы построение целостной системы финансового обеспечения инновационного развития, проанализированы особенности инноваций в финансово-кредитной сфере как важнейшего направления построения инновационной модели экономики Украины

Ключевые слова: национальное хозяйство, инновации, инновационная деятельность, финансовые ресурсы.

Khaminich, S. Yu. Features of Innovation in Financial and Credit Areas of the National Economy of Ukraine

Analysis of building an integrated system of financial support for innovation development, the peculiarities of innovation in financial and credit areas as the most important direction of building an innovative model of economy of Ukraine

Key words: national economy, innovation, innovation, financial resources.

